

ביותר בארץ ומספר את תולדותיו של נשה עשר ילדים

משפחת כריסנטי ממושבת מיגדל, על חוף הכינרת, היא יחידה מסוגה בארץ. האב, האם, הילדים, הנכדים — כולם צברים, כולם נולדו במושבה וכולם חקלאים חיים מפרי עמלם במשק. בעיות כגון חינוך ילדים, הלכשתם והטיפול בהם, הנראות עליאנושיות לאמהות של שלושה ארבעה ילדים, אינן מטרידות את משפחת כריסנטי, בת 13 הילדים. אותה מראינה בעיה אחת: המחסור באדמה. כי ככל שגדלים הבנים ומקימים בתים משלהם, דרושים להם לא מכוניות, לא פריג'ידרים ולא כסף לנסיעות — כי אם קרקע שבה ימשיכו להכות שרשים ואשר עליה יגדלו משפחות ענפות ובריות של איכרים.

פקידו משרד הפנים, שתיכנון את פנקס הזהות של האזרח הישראלי לא לקחו בחשבון אדם כמו מיכאל כריסנטי. בעמוד הנושא את הכותרת "ילדים" (עד גיל 16) שירטטו מסגרת נאה ובה שבע שורות — שורה אחת לכל ילד. לתים רחוקות, מתייצב במשרד אחד המחוזות אב לשמונה, תשעה או עשרה ילדים, או מוסיפים הפקידים את שמות הילדים בשולי העמוד, מחוץ למסגרת.

לגבי כריסנטי, לא עזר גם פתרון זה. כי בשום פנים ואופן אי אפשר היה לי הכניס את שמות כל 13 בנים, על גילם ומינם, בדף שהוקצה לכך — ועוד נמצא הילד מספר 14 בדרך. הפקידים מסרו לי

להדוף נחש.

מיכאל, בעל קומת הענק, פתקי רישום "ארעיים", לילדים שלא מצאו אכסניה רשית בניגוס.

***

ביתו של מיכאל כריסנטי, במושבה מיגדל שעל שפת הכינרת, הוא בית אבנים מרווח. אולם גם החדר הגדול ביותר בבית זה היה צר מלהכיל את כל בני המשפחה שהתכנסו בו להצטלם. הבנים המבוגרים, גברים שזופים וחטונים, ישבו על כסאות או על הספה; הילדים הקטנים יותר סיפסו על ברכיו, ורועותיו וכתפיו של אביהם, או ניסו להוריד רובה צייד ממחבואו על גבי ארון הבגדים; הצעירים מהם שיחקו על השטיח. מרדכי, בן שמונה החודשים, נישא על זרועות אמו. כולם דיברו, צחקו והתווכחו בבת אחת, כאילו לא היו החיים לגביהם אלא שעשוע אחד גדול וממושך.

משפחת כריסנטי, המהה למעלה ממחצית תושביה של המושבה הגלילית החתיקה, עברה למיגדל עוד בשנת 1908. או היה מרדכי כריסנטי סוחר-נווד לבנים ולדברי סיקיית, שהתגורר בצפת ועבר עם מרכולתו בין ישובי הגליל הערביים. באותה שנה הופיע בצפת משה קליקין, שבא מארצות הברית על מנת להקים במיגדל חוזה חקלאית לבצילה, ציונים אמריקאיים שקנו חלקות אדמה נרחבות על שפת הכינרת.

מרדכי חיסל את מלאי סחורתו ועבר להיות פועל חקלאי במיגדל. כאשר נפטר לפני שנתיים, בגיל 70, השאיר אחריו שלושה בנים, שש בנות, 50 נכדים ו-15 בתים מאוכלסים בצאצאים הנושאים את שם משפחתו ומעבדים את אדמתם.

***

סיפוריו של מיכאל כריסנטי על אביו מסופרים — ונשמעים — באווירת ה"ערצה מקודשת. כי במשפחת כריסנטי, "אבא" היא המלה החשובה ביותר במי לון העברי. אחד הסיפורים האהובים מ"תאר את נצחוננו של כריסנטי הראשון על פורעי הסביבה.

נזכר מיכאל (42), בעצמו צבר ילד מיגדל: "הערבים היו עוקרים את מטעי הזיתים של המושבה. הם היו באים בלילה, מחבלים במטע, מפרקים את בנין הבאר וגונבים את האבנים. פעם ארב להם אבי. הוא תפס שניים מהם, היכה את ראש האחד בראש השני וריסק את גולגולתם. אחר כך שיחרר אותם.

אחרי ששיחרר אותם, הוא לקח סכין ודקר את עצמו בגולגולתם. בבוקר הלך להתלונן אצל המושל התורכי שהערבים חתכו את רגלו ופצעו אותו באופן רציני.

אבא היה נתון צרפתי. התורכים לא רצו לריב עם הצרפתים. המושל קרא לי ערבים, ציונה עליהם להתפשר ולהתחייב שלא יחבלו יותר במטעי המושבה. הערבים מלאו אחרי הפקודה ואבא החתים אותם על כל עץ במטע. מאז שרר שקט באיזור. אבא ניצח.

בניו של מיכאל שמעו ספור זה כבר עשרות פעמים. בכל זאת, היתה הבעה של הערצה תלויה על פניהם במשך כל זמן

שדה. לפני שהפועל הספיק להכניסה לאורחה, השתלטו הזדמנות מצויינת לספט על כל פינה פנויה ולצאת לסוסה כמו שמתייחס ילד עירוני לחתול הבית.

אם חלק רוצה לשחק מיחשק אחר, זה אינו מפריע. ברוך השם, כדי לנהל שלושה מיחשקים שונים.

מיסדר המשפחה. כל בני המשפחה מתכנסים על מדרגות הבית לצילום משפחתי כללי. לפי סדר המספרים נראים בצילום: (1) מיכאל האב, בן 42; (2) מרים האם, 40; (3) שרה, אשתו של הבן השני יואל, בן 20; (4) המסומן במספר 4; (5) צפורה, אשתו של משה (6) הבן הבכור, בן 21; (7) הבת הבכורה, כרמלה, בת 24; אשתו של יוסף (8); (9) ציונה, בת 16; (10) מנחם, בן 13; (11) אביגדור, בן 11; (12) אהרן, בן 10; (13) מסדה, בת 8; (14) שמואל, בן 7; (15) ירמיה, בן 5; (16) אלי, בן 4; (17) מרדכי, בן 8 חודשים; (18) זחבה, הנכדת, בת 10 חודשים; (19) אלי, בן 4.

הסיפור. "אבא מספר", לחשו לכל מי ש"נכנס לחדר, תוך כדי דבריו של מיכאל.

"אבי, מרדכי כריסנטי" המשיך מיכאל, "השתתף בשביתה הראשונה בארץ-ישראל את השביתה ארגון פועל אחד בשם יוסף טרומפלדור. יום אחד בא טרומפלדור וזמר שממחר יתחילו לעבוד רק שמונה שעות. קליקין שמע ואמר שיפטר את כולם. אבל השביתה התקיימה בכל זאת ומאו עבדו באמת פחות — לא שמונה, אבל רק עשר שעות. עשר הן פחות משמונה-עשר, על כל פנים. טרומפלדור ואבא ניצחו."

במשפחת כריסנטי מנצח האב תמיד.

***

העובדה שמשפחתו היא אחת הגדולות ואולי הגדולה ביותר בישוב היהודי בישראל, אינה מטרידה כלל את מיכאל כריסנטי. אבא הקים משפחה גדולה וגם אני מקים משפחה כזו. אסילו גדולה יותר, הוא אומר, כשחיוך מוסתר תלוי על קצה שפמו העבות.

כיצד מתפרנסת משפחה כזו? אנחנו לא מורדניים. משפחה גדולה היא

מזל, לא אסון. אפשר לפרנס את כולם. העיקר שתהיה מספיק אדמה בשביל כולם, מסביר מיכאל את עיקריה הפשוטים של כלכלת משפחתו. בניו הנושאים, העומדים לצידו, וחתניו, מאשרים את דבריו בנענוע ראש. גם הם מתכוננים להקים משפחות גדולות.

מיכאל כריסנטי עצמו אינו יכול לעבוד יותר. חולית גבו נשברה בעבודה המאד מצת. הוא ממלא עכשיו את תפקיד מרכז המשק, מנהל את כל פעולות היצור של העבודה החקלאית. את מרותו הוא מטיל במשפטים קצרים וגמוכים מאד.

"אבא, כרמלה אינה רוצה להצטלם", מלשין יואל, 20, על אחותו הבכירה, 24. "תגיד לה שאני אמרתי, שתבוא מיד!" מסכם מיכאל את הוויכוח הקצר.

"אבא אמר" מדגישה פעם נוספת אשתו מרים, 41, שהיא ילידת הארץ וצפתית מ"ילדותה". תגיד לה שאבא אמר!"

גם מרים, ממש כמיכאל, אינה רואה שום דבר מיוחד בעובדה שהיא אם לשלושה עשר ילדים וסבתא לנכד — כשהיא עצמה מחכה לילד נוסף בחודשים הקרובים.